

A természetkárosítás büncselekmények (Btk. 242. §) elbírálásának magyar gyakorlata a környezet büntetőjog általi védelméről szóló EU irányelv érvényesüléséről szóló értékelés alapján

Tilki Katalin

OKRI

2024. november 18.

OKRI kutatás

A kutatás alapja:

- A környezet büntetőjog általi védelméről szóló 2008/99/EK irányelv
- A fenti irányelv érvényesüléséről szóló értékelés [SWD(2020) 259 final, SWD(2020) 260 final]
- Büntető ügyek

A kutatás tárgya:

- milyen bizonyítási nehézségek merülnek fel;
- milyen magatartások merítik ki a törvényi tényállásban megjelölt elkövetési magatartásokat; milyen büntetéseket és intézkedéseket alkalmazott a bíróság ezekben az ügyekben;
- változott-e az utóbbi években a joghátrány kiszabási gyakorlat; továbbá
- a bíróságok mennyiben osztották az ügyészség által indítványozott joghátrányt;
- mely ügyekben, milyen okból fordult elő, egyáltalán előfordult-e e tekintetben eltérés az ügyési és bírói megítélés között.

A kutatás módszere:

- büntető ügyek tanulmányozása (2015-2021) közötti ügyek, amelyekben jogerős döntés született természetkárosítás (Btk. 242. §) miatt
- jogesetek elemzése

Összesen 123 ügy.

A környezet büntetőjog általi védelméről szóló 2008/99/EK irányelv

- Cél: a környezet hatékonyabb védelme érdekében büntetőjogi intézkedések megállapítása.
- Ehhez visszatartó erejű büntetésekre van szükség.
- Ezért kötelezi a tagállamokat, hogy büntetőjogi szankciókat írjanak elő.
- A direktíva csak minimumszabályokat állapít meg.
- Az olyan jogellenesen és szándékosan vagy legalább súlyos gondatlanságból elkövetett cselekmény minősül bcs.-nek, amelyek jellemzően – a levegő, a talaj a vizek, az állatok vagy a növények – jelentős károsodását, illetve egyének halálát vagy súlyos sérülését okozzák vagy okozhatják.
- A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a felbujtóként és bűnsegédként való részvétel is büntetendő legyen.
- A szankcióknak hatékonyak, arányosnak és visszatartó erejűnek kell lennie.

A környezet büntetőjog általi védelméről szóló EU irányelv érvényesüléséről szóló értékelés [SWD(2020) 259 final, SWD(2020) 260 final] főbb megállapításai I.

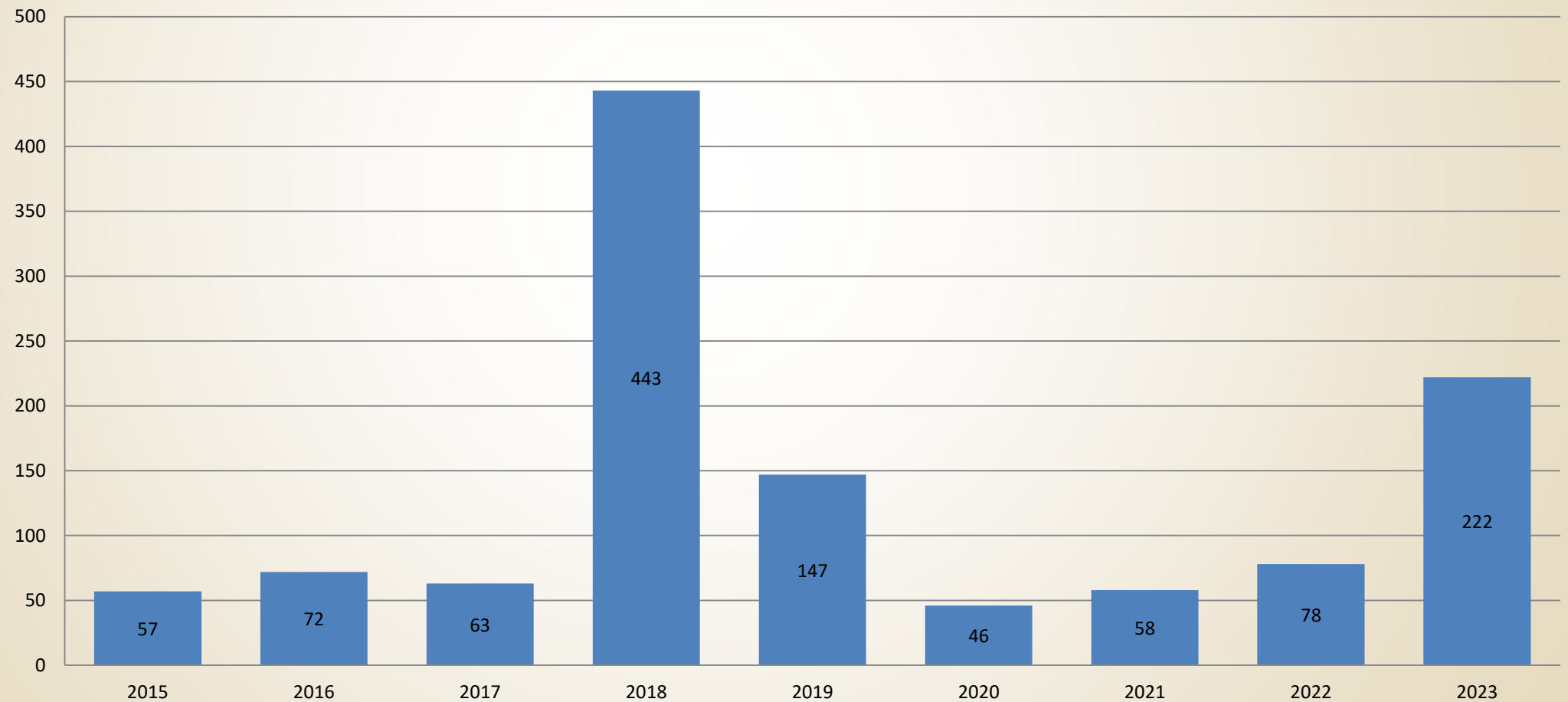
- Megbízható, pontos statisztikai adatok hiánya.
- Egyes jogi kifejezéseket eltérően értelmeznek a tagállamok.
- Az irányelv biztosította, hogy a jogi személyek felelősségre vonhatók legyenek a környezetvédelmi jogszabályok tagállamokban történő megsértéséért. Az hogy a felelősség büntetőjogi, vagy nem büntetőjogi jellegű, az egyes tagállamok mérlegelési jogkörébe tartozik. Ez megnehezíti az együttműködést.
- Az irányelv hatékony, arányos és elrettentő szankciókat írt elő. A nemzeti jogszabályokban előírt szankciók szintjei jelentős eltéréseket mutatnak. Egyes EU-tagállamok nemzeti jogszabályaiban még mindig alacsony a maximálisan kiszabható szankciók szintje.
- A legtöbb tagállam jogrendszere további szankciótípusokat (pl. közigazgatási és polgári) ír elő. A rendelkezésre álló szankciók készlete és alkalmazása azonban tagállamonként eltérő.
- Ami az irányelvnek az illegális kereskedelem visszaszorítására gyakorolt hatását illeti, nem áll rendelkezésre elegendő adat annak meghatározásához, hogy a tendenciák ezen a területen pozitívak-e.

Az értékelés főbb megállapításai II.

- A környezeti bűncselekmények miatt kiszabott büntetések és szankciók végrehajtásáról rendelkezésre álló statisztikai adatok nagyon korlátozottak.
- A meglévő ágazati közigazgatási jogot a környezet védelmére nem ítélték megfelelőnek, mivel a környezeti bűnözés továbbra is növekedett.
- Nincsenek rendelkezések a határokon átnyúló együttműködés előmozdítására, valamint a szervezett bűnözés kezelésére sem.
- Hiányzik egy jól működő mechanizmus a környezeti bűnözés újonnan megjelenő típusainak a kezelésére.
- Hiányzik egy megvalósító mechanizmus annak biztosítására, hogy az új vonatkozó jogszabályok az irányelv hatálya alá kerüljenek.
- A szervezett bűnözésről szóló kerethatározat, a pénzmosás elleni irányelv és az elkobzásról szóló irányelv például csak bizonyos feltételek mellett terjed ki a környezeti bűnözésre, amelyek nem teljesülnek minden tagállamban.

Statisztikai adatok

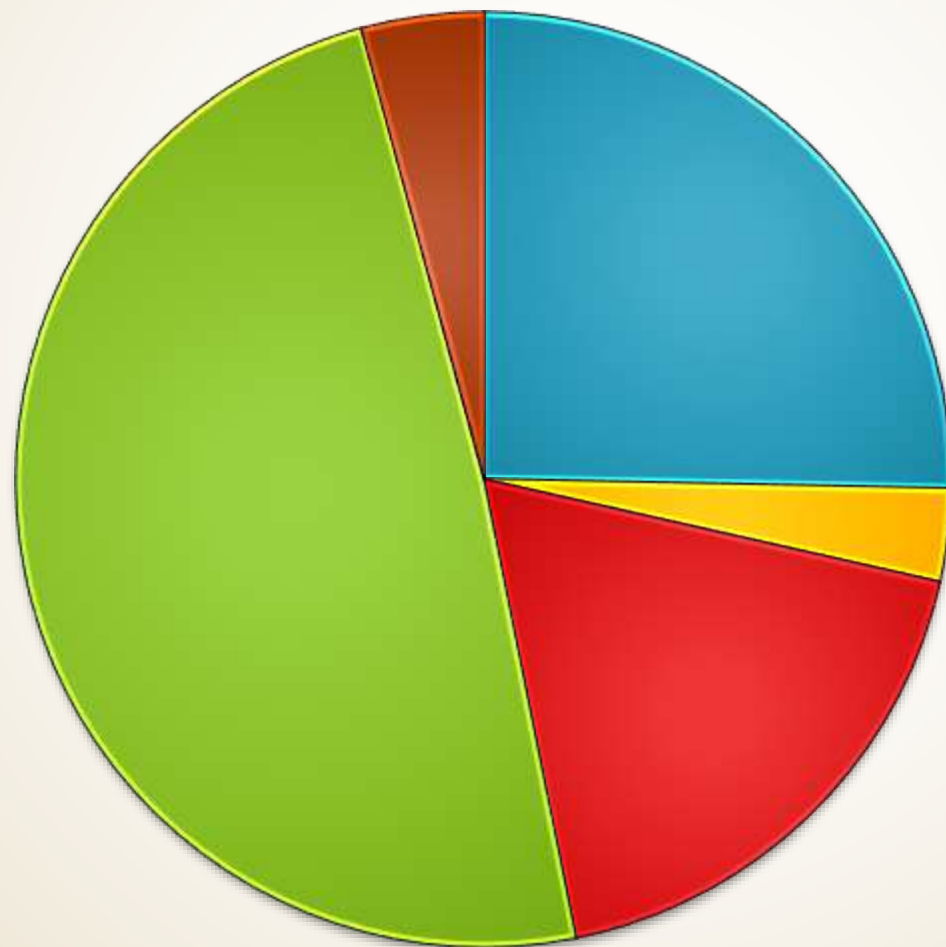
Regisztrált bűncselekmények száma Természetkárosítás Btk. 242. §

Regisztrált természetkárosítás bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint, vármegyéenkénti lebontásban (2015-2023)

Az elkövetés tárgya a regisztrált természetkárosítás bűncselekmények esetén (2015-2023)

- állatfaj egyede
- élő szervezet bármely fejlődési alakja
- élő szervezet származéka
- növényfaj egyede
- egyéb

A büntetések és az önállóan alkalmazott mellékbüntetés, intézkedés megoszlása a jogerős bírósági határozat alapján természetkárosítás (242. §) esetén (2015-2023)

Felnőtt elkövetők	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Összesen
Elkövetők száma összesen	14	34	33	19	35	6	13	16	36	206
Szabadságvesztés	5	6	15	2	14	1	1	8	11	63
ebből felfüggesztett	5	6	15	2	14	1	1	8	11	63
Pénzbüntetés	4	16	8	6	8	4	8	6	23	83
Foglalkozástól eltiltás		2	2	1					6	11
Közérdekű munka		4	4				1			9
Kiutasítás			1							1
Vagyonelkobzás								1	1	2
Elkobzás					5					5
Pártfogó felügyelet					3				1	4
Mellékbüntetések	2	7	5	7	11	1	4	1	1	39
Megrovás		1	5	2	2			1	1	12
Próbára bocsátás	2	6		5	9	1	4			27

A feljelentésekről

Az eljárás legtöbbször (91 ügy) feljelentés alapján indult.

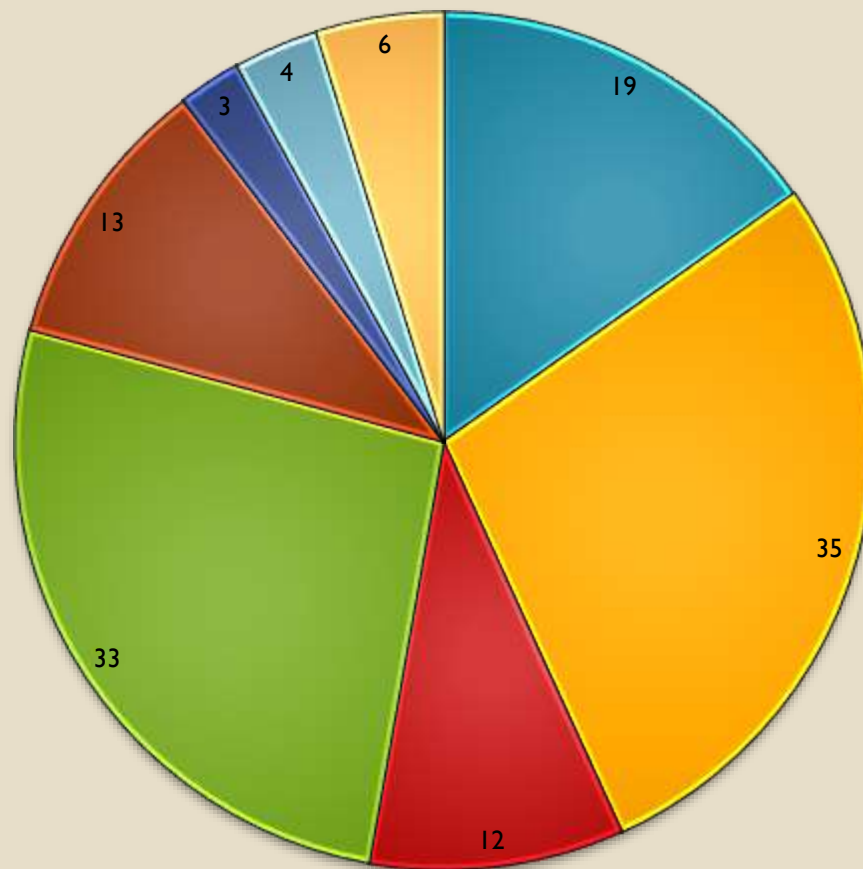
Az eljárás alapjául szolgáló cselekmény miatt feljelentést jellemzően

- a NAV megyei Adó- és Vámigazgatóság igazgatója (29,6%), valamint
- a nemzeti park igazgatóság igazgatója (14,2%) tett.
- a rendőrség (10,9%),
- a NAV Repülőtéri Igazgatósága (10,9%), továbbá
- az állampolgárok (9,8%),

A büntetőeljárás leggyakrabban

- fokozottan védett/védett állatok és növények jogellenes behozatala (40,6%);
- elpusztítása (8,9%);
- védett állatok és növények gyűjtése (8,9%); valamint
- védett vagy fokozottan védett állatok lelövése (6,5%) miatt indult.

Az elkövetés tárgya

- fokozottan védett állat
- védett madár
- védett állat
- védett növény
- CITES hatálya alá tartozó állatok
- CITES hatálya alá tartozó növény
- veszélyes állatok
- 338/97/EK rendelet hatálya alá tartozó állatok

Az elkövetés helye

A bírósági ítélettel lezárt ügyek jellemzői

7 ügyben felmentő ítélet született. A felmentés okai a következők voltak:

- tévedés zárta ki a büntethetőséget [1998. évi XIX. törvény 6. § (3) bekezdés c) pont és a Be. 331. § (1) és (3) bekezdés] – 3 esetben,
- bizonyítottság hiánya [1998. évi XIX. törvény 6. § (3) bekezdés b) pont] – 2 esetben,
- bizonyítottság hiánya [2017. évi XC. törvény 566. § (1) bekezdés c) pont] - 1 esetben,
- a vádlott bűnössége nem volt megállapítható [1998. évi XIX. törvény 331. § (1) bekezdés] – 1 esetben.
- A cselekményt a bíróság az ügyek többségében ugyanúgy minősítette, mint az ügyészség. Csak egyszer állapította meg a gondatlanságból elkövetett természetkárosítás vétségét.
- A természetkárosítás mellett legtöbbször lopás vétségében (10 ügy), környezetkárosítás büntetében (6 ügy), valamint orvadászat büntetében (5 ügy) találta bűnösnek a terhelteket. A vádirat és a jogerős ítélet szerinti minősítés 115 esetben egyezett meg, 8 ügyben viszont eltérő volt.

Jogellenes behozatal

A 338/97 EK tanácsi
rendelet A és B melléklete
hatálya alá tartozó élő
szervezet egyedének
jogellenes behozatala (19
eset)

**Elkövetési
magatartások,
minősítő körülmények**

Védett növény behozatala,
birtokban tartása (15 eset):

általában védett hóvirág, védett
kárpáti sáfrány, védett tavaszi
tőzike engedély nélküli
behozatalával történt.

Hazai tájakon

**Elkövetési
magatartások, minősítő
körülmények**

- Védett állatok megszerzése, tartása (14 eset):
leggyakrabban különböző fajtájú védett madarak és különféle védett és veszélyes állatok tartásával realizálódott,
- a védett madarak engedély nélküli behozatala (13 eset):
jellemzően tengelic;
védett mezei pacsirta madártetem (950 db),
pacsirta preparátum (51 db);
az egyik ügyben 2165 db,
egy másik ügyben pedig 385 db
különböző fajtájú védett madarak
szállításával valósult meg.

**Elkövetési magatartások,
minősítő körülmények**

Elkövetési magatartások, minősítő körülmények

Védett állat elpusztítása (12 eset):

- molnár fecske, fekete rigó fészkeinek (a fészkekben fiókák voltak) leverésével;
- védett madarak légpuskával lelövésével, illetve seprűvel leütésével;
- védett halak feldarabolásával;
- vetési varjú fiókák léccel való agyonütésével és 3 karóra kötésével;
- partifecske költőpárok mintegy 274 darab tojásának és denevérek elpusztításával történt.

Elkövetési magatartások, minősítő körülmények

Az EK tanácsi rendelet A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedének megszerzése, tartása (10 eset):

- különböző fajtájú teknősök;
- különösen veszélyes faj (aligátorteknős);
- közepesen veszélyes állat (szervál);
- veszélyes állat (skorpió 171 db és 19 db) engedély nélküli tartásával realizálódott.

Fokozottan védett élő szervezet egyedének jogellenes megszerzése, elpusztítása (8 eset):

- ürgék elejtésével;
- barnamedve lelövésével és eltulajdonításával, megnyúzásával;
- lepke csapdába ejtésével, valamint
- kuvik és fehér gólya lelövésével valósult meg.

Elkövetési magatartások, minősítő körülmények

Védett növény elpusztítása (8 eset):
többségében fehér madársisak
orchidea elpusztításával történt.

A fehér madársisak orchidea földalatti rizómával szaporodik. Magról kelés esetén a talajfelszín feletti hajtás 8 év után jelenik meg, majd további 2-7 év eltelte után virágzik. A védett orchideák szimbiózisban élnek a tölgyfák gyökerével és a szarvasgombával.

**Elkövetési magatartások,
minősítő körülmények**

Elkobzás

43 ügyben

- az illetékes nemzeti park igazgatóságához (24 eset),
- a Szegedi Vadasparkba (7 eset), a Fővárosi Állat- és Növénykertbe (4 eset), valamint
- az ELTE Botanikus Kertjébe (2 eset) kerültek.

A bíróság által értékelt legfontosabb bizonyítékok

- a tanúk (79 ügyben);
- a feljelentésről (65 ügyben) és a lefoglalásról készült jegyzőkönyv (59 ügyben);
- a fényképekből álló melléklet (54 ügyben);
- a helyszínen észleltekről, az összegyűjtött adatokból és a megtett intézkedésről készített rendőri jelentés (53 ügyben);
- az igazságügyi szakértői vélemény (51 ügyben);
- a vádlott vallomása (48 ügyben);
- a terhelt beismerő vallomása (44 ügyben);
- az okiratok (43 ügyben);
- a bűnjeljegyzék (40 ügyben) voltak.

A büntetés kiszabása során értékelt enyhítő és súlyosító körülmények

A büntetés kiszabása során a bíróság az összesen 166 terhelt közül 110 elkövetőnél nem értékelt enyhítő és súlyosító körülményeket.

55 vádlottnál enyhítő körülményként értékelte:

- a büntetlen előéletet (42 személy);
- az időmúlást (26 személy);
- beismerő vallomást (25 személy);
- a megbánó magatartást (15 személy);
- azt hogy kiskorú gyermek/ek tartására köteles (14 személy); továbbá
- az egészségi állapotot és fiatal felnőtt kort (3-3 személy)

35 vádlottnál a bíróság súlyosító körülményként vette figyelembe:

- halmazatot (11 személy);
- a társtettségben való elkövetést (10 személy);
- a büntetett előéletet (7 személy);
- a vagyon elleni bűncselekmények közismerten nagyfokú elszaporodottságát (5 személy);
- azt, hogy a cselekményt a vádlott büntetőeljárás hatálya alatt követte el (3 személy);
- a hasonló cselekmények országos szinten történő elszaporodottságát (3 személy).

A büntetések típusa és mértéke

- A vizsgált ügyekben összesen 166 terhelt követett el természetkárosítást.
- Az elkövetőket leggyakrabban felfüggesztett szabadságvesztésre (55 személy) ítélte a bíróság. A szabadságvesztés végrehajtási fokozata általában börtön (53 személy), volt.
- A kiszabott felfüggesztett szabadságvesztések időtartama a következőképpen alakult:
  - 6 hónap vagy kevesebb: 7 személynél,
  - 7 hónap – 1 év: 23 személynél,
  - 1 év felett – 2 év: 25 személynél.
- Végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására 5 személy esetén, többségében halmazati elkövetés esetén került sor.
- Pénzbüntetést 50, közérdekű munka szankciót 12 terhelttel szemben szabtak ki.
  - 30.000 Ft. – 100.000 Ft. között: 9 személynél, 120.000 Ft. – 150.000 Ft. között: 12 személynél,
  - 160.000 Ft. – 250.000 Ft. között: 13 személynél, 300.000 Ft. – 350.000 Ft. között: 6 személynél,
  - 400.000 Ft. – 450.000 Ft. között: 6 személynél, 500.000 Ft.: 1 személynél, 600.000 Ft.: 3 személynél.
- Foglalkozástól eltiltásra 10, kiutasításra 3 vádlottnál került sor.

Az intézkedések közül a bíróság elsősorban próbára bocsátást (35 személy) alkalmazott.

Elkobzást 27, vagyonelkobzást pedig 1 személy vonatkozásában rendelt el.

Az elkövetők

- Összesen 166 terhelt valósította meg a bűncselekményeket.
- 68,61%-kat tettesnek, 25,3%-kat társtettesnek, 5,4%-kat bűnsegédnek minősítették.
- Túlnyomó többségében magyar (71 %) férfiak (90,3%) követték el a cselekményeket, akik községben (41 személy) és városban (41 személy) élnek.
- Az elkövetők 28,9%-a (48 személy) külföldi állampolgár volt.
- A külföldi elkövetők többségében ukrán (13 személy), román (9 személy), cseh (5 személy), valamint kínai és olasz (4-4 személy) állampolgárságúak voltak.
- Legnagyobb számban 31 és 40, valamint 41 és 50 év közötti személyek követték el a vizsgálat alapjául szolgáló eseteket. A legfiatalabb elkövető 18, a legidősebb 81 éves volt.
- Iskolai végzettségüket tekintve középiskolát (40 személy), általános iskolát (31 személy) végeztek.
- Főiskolai, egyetemi diplomával 18 személy rendelkezett.
- Az elkövetők többsége alkalmazott (46 személy), öregségi nyugdíjas (16 személy) és egyéni vállalkozó (11 személy) volt.
- Kiemelendő, hogy egy vadőr és egy egzotikus állatokkal, madarakkal, halakkal kereskedő személy szerepelt az elkövetők között.
- Közülük 83,1% (138 személy) először követett el bűncselekményt.

Ugyanazon magatartás miatt indult más hatósági eljárások

- 19 ügyben merült fel adat arra vonatkozóan, hogy más hatósági eljárás is indult ugyanazon magatartás miatt.
- Az ügyek többségében az illetékes kormányhivatal folytatott eljárást és szabott ki természetvédelmi bírságot (18 ügy).
- Példa: - fokozottan védett és védett növények pusztultak el: 11.000.000 forint természetvédelmi bírság megfizetése – fellebbezés – II. fokon eljáró szerv a határozatot hatályon kívül helyezte – megismételt elj. – 700.000 forint – II. fokon eljáró szerv 437.000 forintra mérsékelte,
  - I. r. és II. r. vádlottakat egyetemlegesen védett állatfajok elejtése miatt az eljáró hatóság 1.000.000 forint természetvédelmi bírság és 500.000 forint vadvédelmi bírság megfizetésére kötelezte.

A jogesetek vizsgálata és a jogalkalmazás során körvonalazódott problémák

- A szabálysértési eljárást lefolytató hatóság gyakran nem ismeri fel a büntetőeljárás szükségességét, így feljelentést sem tesz.
- A nyomozó hatóság - az ügyési állásponttól eltérően - a feljelentés alapján kialakított elgondolását nem vagy csak nehezen változtatja meg, ami megnehezíti a nyomozás feletti felügyeletet. Ez pedig nem egyszer a nyomozás elhúzódsához vagy eredménytelenségéhez vezet.
- Az ügyek egy részét a Magyarországra történő belépés során a külföldi állampolgárok követik el azzal, hogy védett, vagy fokozottan védett állatfajok egyedeit kívánják behozni az országba, illetve átszállítani más külföldi országba.

Az elkövetők egy része csupán a gépjármű vezetője, aki valamilyen cég megbízásából vagy alkalmazásában szállítja az országba, vagy az országon át az eljárás tárgyát képező védett vagy fokozottan védett állatfaj egyedeit.

Az elkövetők másik része olyan gépkocsivezető, aki hivatásszerűen foglalkozik szállítással, illetve a járművezető maga az exportáló cégnek a képviselője.

Ilyenkor a bizonyítás megnehezül a tekintetben, hogy a gépjármű vezetője milyen tudattartalommal bír arról, hogy milyen engedélyek szükségesek az országba vagy azon keresztül történő szállításhoz.

- Sokszor az elkövetési tárgy beazonosítása is nehézséget okoz.

Konklúzió

- A környezeti bűnözésről szóló statisztikai adatok hiánya.
- A környezet védelmének jogi eszközei: közigazgatási jog, polgári jog, szabálysértési jog, büntetőjog.
- A bíró nem szerez tudomást az általa kiszabott büntetések vagy intézkedés végrehajtásáról.
- Hatóságok közötti együttműködés hiánya.
- Szakapparátus hiánya.
- A természet ismeretének teljes hiánya.

JAVASLATOK

A reparáció előtérbe helyezése.

Módszertani útmutató kidolgozására lenne szükség, amely segítené a természetkárosítás bűncselekmények nyomozását, részletesen meghatározná ezen bűncselekmények vizsgálatának menetét.

A helyszínre elsőként érkező és a büntetőeljárásban résztvevő szakemberek megfelelő képzése a speciális szaktudás megszerzése érdekében. Szakkérdésekben általában a nemzeti parkok tudnak segítséget nyújtani.

Szakmai együttműködés és információcsere (felderítő és nyomozati szervek, az ügyészség, a bíróság, valamint szakértői testületek között).

Elkobzás, vagyonelkobzás alkalmazása a büntetés vagy intézkedés mellett is.

A jó gyakorlatok átvétele.

Megoldás lehetne a fokozottan védett/védett élő szervezetek pénzben kifejezett természetvédelmi értékének megemlése is.

A jövő: A környezet büntetőjogi védelméről szóló 2008/99/EK irányelv helyébe lépő új irányelv

Új irányelv (EU) 2024/1203

- A büntetendő cselekmények száma a korábbi 9-ről 20-ra emelkedik.
- Új bűncselekmények:
  - illegális vízkivétel,
  - faanyagok tiltott kereskedelme,
  - hajók szennyezést okozó alkatrészeinek illegális újrafeldolgozása,
  - a vegyi anyagokra vonatkozó jogszabályok súlyos megsértése.
- Nem említi: a halászatot, a mérgező hulladékok exportját vagy a CO₂ piaci csalást.
- Az új jogszabály a bűncselekmények minősített eseteiről is rendelkezik. Minősített bűncselekmény ha valamelyik bcs-t szándékosan követik el, és az a környezet pusztulását, illetve visszafordíthatatlan vagy hosszan tartó károsodását okozza. Pl. erdőirtás, olajszennyezés vagy mérgező vegyszerek szétszóródása.
- Ha a szándékosan elkövetett bcs-ek halált okoznak, a büntetési tétel felső határa legalább 10 év szabadságvesztés lesz (a tagállamok azonban ennél szigorúbb büntetési tételt is megállapíthatnak).
- Más bcs-ek esetében 5 évig terjedhet a kiszabható szabadságvesztés időtartama.
- A minősített bcs-ek esetén legalább 8 év lesz a kiszabható szabadságvesztés felső határa.
- A cégeknek a legsúlyosabb bcs-ek elkövetése esetén teljes árbevételük legalább 5%-át vagy 40 millió eurót kell majd befizetniük pénzbírsággént.
- Minden egyéb bcs. esetén a teljes árbevétel legalább 3%-a vagy 24 millió euró lesz a pénzbírság felső határa.

Köszönöm a figyelmet!

„Az Anyatermészet teremtése határtalan és felfoghatatlanul változatos....A Föld, az ő inspirációja. Itt minden elem egybeolvad és keveredik a finomra hangolt ökoszisztémák elegáns egyensúlyában, amelyet az élet hálójaként ismerünk. Mivel sokáig azt hittük, hogy mi vagyunk a a bolygó legintelligensebb életformája, nem értékeltük , hogy csak egy parányi része vagyunk a kozmikus teremtésnek. A természet megzabolázásának vagy meghódításának gondolata felfedi önteltségünket ..., amely a természet kényes egyensúlyát aggasztó irányba billentette. ...Rendkívüli felfordulással kell szembenéznünk, mivel a természet meggyógyítja az ostobaságunk által okozott károkat. Minél jelentősebb mértékben élünk vissza a természet rendjével, annál nagyobb a feladatunk, hogy kijavítsuk azt....

De az utolsó szó mindig az Anyatermészeté.”

(Ma Deva Palma)

III Anyatermészet